

rodzaje definicji. Zarys problematyki // O definicjach i definiowaniu. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 1993. – S. 35-45. 11. *Wierzbicka A. Semantic Primes and Universals.* – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 500 p. 12. *Adams G. A Year Full of Stories. 366 Stories and Poems.* – London: Orion Children's Books, 1999. – 264 p. 13. *Cooling W. Read Me A Story, Please.* – London: Orion Children's Books, 2004. – 256 p. 14. *365 Stories And Rhymes for Boys.* – UK: Parragon Books Ltd, 2007. – 384 p. 15. *365 Stories And Rhymes for Girls.* – UK: Parragon Books Ltd, 2007. – 384 p. 16. *The Story House.* – London: Orion Children's Books, 2004. – 265 p. 17. *Nursery Rhymes.* – [Електронний ресурс] – Режим доступу від 12.08.2016: https://www.dailymotion.com/video/x2wrzyb_i-can-play-the-piano-tambourine-triangle-english-for-children-nursery-rhymes-english-songs_school.

**Чаюк Т.А., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев**

КОНЦЕПТ PLAY КАК ЦЕННОСТНЫЙ ЭЛЕМЕНТ ДЕТСКОЙ КАРТИНЫ МИРА

В статье анализируется концепт PLAY (детская игра) в семантическом пространстве текстов англоязычной детской литературы. Выявлены компоненты концепта и языковые средства его репрезентации.

Ключевые слова: *концепт, средства репрезентации концепта, когнитивные признаки концепта.*

**Chaiuk T.A., PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv**

THE CONCEPT PLAY AS A VALUE ELEMENT OF CHILDREN'S PICTURE OF THE WORLD

The article deals with the concept PLAY in the semantic area of the English children's literature texts. The main components of the concept and its lexical means of representation have been defined.

Keywords: *concept, lexical means of concept representation, cognitive signs of the concept.*

УДК 811.111.'373.612.2:070

**Шубко В.В., асп.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ**

ЕПІСТЕМІЧНА Я-ПОЗИЦІЯ СУБ'ЄКТА У ДІАЛОГІЧНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ Д.Г. ЛОУРЕНСА

У статті визначено принципи аналізу епістемічної я-позиції суб'єкта в комунікативному просторі. Зроблено висновок щодо впливу соціальних категорій на актуалізацію епістемічного стану мовця в художньому дискурсі.

Ключові слова: *дискурс, позиціонування, позиція суб'єкта дискурсивної діяльності, епістемічна позиція.*

Мовна ідентичність суб'єкта у дискурсі залежить від позиції, яку суб'єкт займає під час дискурсивної діяльності. Дослідження позиції суб'єкта у діалогічній дискурсі в умовах реальної комунікації є однією з **актуальних** проблем сучасної лінгвістики. Особливий інтерес викликає позиція мовця у міжособистісному спілкуванні, яка віддзеркалює та інтерпретує людське мислення, моделювання поведінки мовної особистості, встановлення закономірностей комунікації.

На сьогоднішній день інтенсивність досліджень позиції суб'єкта дискурсивної діяльності з боку лінгвістів і психолінгвістів, психологів та фахівців з теорії комунікації неухильно зростає (О.І. Морозова [4], В.А. Ущина [8], С. Кіслінг [12], С. Ханстон [10], В.І. Карасик [2], О. Джафф [11], О.О. Романов [6], І.П. Сусов [7], О.О. Леонтьєв [3]). Термінологічно поняття “суб'єкт дискурсивної діяльності” є близьким до поняття “мовної особистості”. Модель мовної особистості, яка була введена Ю.М. Карауловим, дозволяє розглядати різні якісні ознаки мовної особистості у рамках таких суттєвих характеристик, як мовна, когнітивна та прагматична. Дана модель широко використовується у соціолінгвістичних дослідженнях.

На основі положення про діалогічну природу людини, І. Ворожцева [1, с. 78] виокремлює два типи взаємодії комунікантів у діалогічному дискурсі: Я-позицію та Ти-позицію. Я-позиція виражається у тому, що суб'єкт робить свої оцінки, висновки, розраховуючи на те, що адресат поділяє його ставлення та розуміння ситуації, а Ти-позиція, навпаки, притаманна діалогу суб'єктів з різними поглядами.

Усе частіше цими позиціями суб'єктів цікавляться й інші науки, наприклад, когнітивна соціолінгвістика, яка спостерігає і вивчає позиціонування (stance-taking) у дискурсі, як у соціальному акті під час комунікації. Суб'єктні позиції дискурсу класифікують на епістемічні, аксіологічні, деонтичні, евіденціальні, афективні, реляційні тощо. С. Кіслінг виділяє дві з них: міжсуб'єктна позиція (interpersonal stance) як вираження ставлення мовця до співрозмовників та епістемічна позиція (epistemic stance) як вираження ставлення мовця до самого акту комунікації [12, с. 171].

У нашій статті ми зосереджуємося, головним чином, на епістемічній Я-позиції, яка відображає знання суб'єкта про світ, світогляд, точки зору та його переконання, стосується знання мовця про предмет мовлення, ступеня впевненості у висловлюванні. Лінгвістична епістемологія досліджує лінгвістичну репрезентацію знання в межах тріади: епістемічний світ, що акумулює систему знань мовця, утворює його власну картину світу; епістемічний стан, що є результатом осмислення фрагмента епістемічного світу в плані його відповідності реальному та належному; епістемічний модус, що характеризує актуалізацію в момент мовлення окремих фрагментів епістемічного світу індивідуума [5, с. 16-17]. На актуалізацію епістемічного стану впливають соціальні категорії (клас, гендер, вік, заняття, професія) та ситуаційні фактори. Епістемічний модус тісно пов'язаний із контекстом комунікативної ситуації, який може бути використано як інклюзивно, так і ексклюзивно, тобто “контекст” може бути репрезентацією усього комунікативного епізоду (тексту та розмови) або лише релевантного соціального аспекту комунікативного епізоду [9, с. 115-117].

Отже, **метою статті** є характеристика контекстуалізації “комунікативної програми мовця” у художньому дискурсі. **Об'єктом** дослідження є епістемічна Я-позиція

суб'єкта, а **предметом** – чинники, що впливають на її актуалізацію. Матеріалом нашого дослідження є розповіді Д.Г. Лоуренса.

Виклад основного матеріалу. У розповіді “Second Best” дві сестри йдуть по полю, повертаючись додому з поїздки до Ліверпуля. Старша сестра Френсіс, яка була закохана в юнака Джиммі, дізнається від своєї молодшої сестри Анни, що він одружується з іншою. У селі, де вони жили, в неї був шанувальник, Том, який трішки їй подобався. Саме його вони зустрічають, коли йдуть по полю, і у них зав'язується розмова про кротів. Томас вважає, що вони завдають багато шкоди і люди повинні їх вбивати:

“They do us a lot of damage,” he said, standing firm on his own ground, angered. “Well, I'll see the next time I come across one,” she promised, defiantly.

Епістемічна позиція Томаса експліцитно виражена мовленнєвим актом “констатив” і отримує ілюкутивну силу завдяки емоційній конструкції, що підтримується ситуаційним фактором “standing firm on his ground, *angered*” Епістемічна позиція Томаса імпліцитно виражена у відповіді Френсіс, яка з ним зухвало погодилася. Мовленнєвий акт “промисив” набуває перлокутивного ефекту в авторському мовленні (she promised, *defiantly*).

Цікавим є авторський коментар до зустрічі та почуттів Френсіс і Тома: Their eyes met, and she *sank before him*, her pride troubled. He *felt uneasy and triumphant and baffled*, as if *fate had gripped him*. She smiled as she departed. [D. Lawrence, “Second Best”, p. 293].

Ця зустріч є кульмінаційним моментом у розповіді, автор показує зміну ставлення Френсіс до Тома, її гордість була стривожена, коли їх очі зустрілися, вона відчула, що сили залишають її, а він, навпаки, пізнав відчуття перемоги, він був схвилюваний та збитий з пантелику, немов доля охопила його.

Епістемічна позиція Анни у наведеному нижче фрагменті експлікована з самого початку за допомогою дієслова “не знати” (“not to know”), далі цю ж позицію підтверджує вислів “I'm sure” (я впевнена), а у фінальній репліці “to my thinking” (на мою думку) вказується на припущення мовця:

“Well,” said Anne, as the sisters went through the wheat stubble;

“**I don't know** what you two's been jawing about, I'm sure.”

“Don't you?” laughed Frances significantly.

“No, **I don't**. But, at any rate, Tom Smedley's a good deal better **to my thinking** than Jimmy, so there- and nicer.”

“Perhaps he is,” said Frances coldly. [13, p. 293]

Анна намагається переконати свою сестру, що Томас їй не потрібен, але епістемічна позиція Анни не досягла своєї мети, на це нам вказує авторський коментар у кінці діалогу (“said Frances *coldly*”).

У розповіді “The Rocking-Horse Winner” йдеться про хлопчика та його матір, яка постійно відчувала тривогу за гроші. Її син, Поль, одного разу запитав, чому вона засмучена, матір відповіла, що їй не щастить, тому Поль вирішив продемонструвати, що вдача на його боці, і він почав робити ставки на перегонах за допомогою свого дядечка та садівника. Та одного разу, на нарешті, виграв величезну суму грошей, він був настільки радісний, що вигукував кличку коня, який прийшов першим,

запитуючи матір, чи вважає вона, що йому щастить. Цікавим є те, що автор застосовує експресивні вирази для відтворення кращого стану мовця, він показує емоційний стан хлопчика, використовуює емоційні забарвлення:

“Malabar! Malabar! Did I say Malabar, mother? Did I say Malabar? Do you **think** I’m lucky, don’t you, mother? I **knew** Malabar, didn’t I? Over eighty thousand pounds! I call that lucky, don’t you, mother? Over eighty thousand pounds! I **knew**, didn’t I **know** I **knew**? Malabar came in all right. If I ride my horse till I’m **sure**, then I tell you, Basset, you can go as high as you like. Did you go for all you were worth, Basset?”

“I went a thousand on it, Master Paul.”

“I never told you, mother, that if I can ride my horse, and get there, then I’m **absolutely sure-oh, absolutely!** Mother, did I ever tell you? I am lucky!”[13, p. 115].

Позиціонування відбувається за допомогою епістемічної позиції хлопчика, який застосовує такі висловлювання “I knew Malabar, didn’t I?”, “I’m absolutely sure-oh, absolutely!”, які дають змогу зрозуміти читачеві, що хлопчик володіє знаннями, у яких він був абсолютно впевнений.

У розповіді “The Odour of Chrysanthemums” йдеться про сім’ю шахтаря, де жінка та її діти чекають на чоловіка та батька з роботи, який чомусь запізнюється. Матір починає вважати, що він пішов у трактир, у цей час дівчинка намагається змінити думки матері і починає розмовляти про вогонь:

“I **do think** it’s beautiful to look in the fire,” said the child.

“Do you?” said her mother. “Why?”

“It’s so red, and full of little caves- and it feels so nice, and you **can** fair smell it.”

“It’ll want mending directly,” replied her mother, “and then *if your father comes he’ll carry on and say there never is a fire when a man comes home sweating from the pit.* – A public-house is always warm enough”[13, p. 76]

Як бачимо, учасниками даного суб’єктного позиціонування є мати та її дитина. Дівчинка висловлює свою епістемічну Я-позицію щодо краси вогню, використовуючи дієслово знати (“do think”) та модальне дієслово (“can”), вона прагне змінити тему розмови, але їй це не вдається. Її матір згадує знову про батька (*if your father comes he’ll carry on and say there never is a fire when a man comes home sweating from the pit.*), використовуючи теж епістемічну позицію – їй добре відома поведінка її чоловіка, вона переймається, що він прийде і буде буркотати, що він цілий день надривається у шахті, а вдома ніколи немає достатньо вогню. Наприкінці розповіді читач дізнається, що стривожені почуття жінки та дитини були не марні, чоловік помирає в копальні. Вогонь, який вони тримають, є символом життя.

У розповіді “Things” йдеться про сімейну пару, Валері та Сразм, яка постійно мандрує. Спочатку вони одружились у Нью-Хейвені, потім переїхали до Парижу, а коли почалася війна, вони перебралися до Італії. Там вони оселились у будинку, у якому збирали речі, вони перетворились у шукачів вишуканих та ідеальних речей для свого дому. Але минули роки, і речі перестали їх так радувати, вони вирішили повернутися на Батьківщину, але там усе змінилось, і вони не змогли придбати гідну оселю, де б змогли розмістити усі їх речі, тому довелось їх залишити на складі. Вони не знали, що їм робити, та одного разу йому запропонували роботу у Клівлендському

університеті. У наведеному нижче фрагменті жінка намагається переконати свого чоловіка погодитися на цю пропозицію та прийняти дім, який пропонують їм, та переїхати:

“I **think** you’d better accept, dear. You don’t care for Europe any longer. As you say, it’s dead and finished. They offer us a house on the College lot, and mother says there’s room in it for all our things. I **think** we’d better cable ‘Accept’.”

He glowered at her like a cornered rat. One almost expected to see rat’s whiskers twitching at the sides of the sharp nose. “Shall I send the cablegram?” she asked.

“Send it!” he *blurted*. [13, p. 97]

Епістемічна Я-позиція жінки, Валері, розгортається одразу за допомогою дієслова “думати” (“to think”), вона використовує дієслово (“think”) двічі, намагаючись переконати свого чоловіка. Він, не бажаючи, погоджується, на це нам вказує коментар автора “he blurted” (“випалив він”), демонструючи необдуманість прийнятого поспішного рішення.

Отже, аналіз матеріалу свідчить, що епістемічна модальність залежить від певних контекстів:

- контекст романтичних почуттів;
- емоційний контекст;
- контекст стривожених почуттів;
- контекст прийняття швидкого рішення.

У розповідях “Second Best” та “Things” реалізується категорія гендеру в епістемічній позиції чоловіка, яка є сильнішою за жіночу.

У розповідях “The Rocking-Horse Winner” та “The Odour of Chrysanthemums” є ситуаційний фактор, у якому проявляються емоції під час виграшу на перегонах у першій розповіді, а у другій інтуїтивне почуття тривоги та біди. Важливо зауважити, що усі контексти, які були наведені вище, є кульмінаційними моментами у розповідях Д.Г. Лоуренса.

Перспектива розширення матеріалу дослідження для аналізу епістемічної Я-позиції суб’єкта у комунікації надасть підстави для поглиблення інтерпретації хужожнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Ворожцова И.Б.* Культура общения в речевом взаимодействии : речевой субъект на перекрестке культур / Ирина Борисовна Ворожцова. – Ижевск : Удмуртский гос. ун-т., 2007. – 171 с.
2. *Карасик В.И.* Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград: Перемена, 2004. – 390 с.
3. *Леонтьев А.А.* Психология смысла: Природа, структура и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 1999. – 486 с.
4. *Морозова О.И.* Stance: позиция суб’єкта дискурсивной деятельности // Вісник Київського національного лінгвістичного ун-ту. Серія філологія. – 2011. – Т.14. – №1. – С. 87-93.
5. *Скибицька Н.В.* Епістемічна модальність в англійській мові (діахронний аспект): монографія/ Н.В. Скибицька. – К.: Логос, 2010.
6. *Романов А.А.* Системный анализ регулятивных средств диалогического общения // А.А. Романов. – М.: Ин-т языкознания АН СССР., 1988. – 183 с.
7. *Сусов И.П.* Лингвистическая прагматика / И.П. Сусов. – Винница: Нова книга, 2009. – 272 с.
8. *Ущина В.А.* Модальні засоби суб’єктного позиціонування в англійському медіа-дискурсі [Електронний ресурс] / В. А. Ущина. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:xEvVBBGUdDcJ:esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/711/1 /4.doc&cd>

=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua. 9. *Dijk, Teun Adrianus van*. Discourse and Context: a Socio-Cognitive Approach. Cambridge University Press. 2008. 10. *Hunston S., Thompson G.* Evaluation in Text : Authorial Stance and the Construction of Discourse / S. Hunston, G. Thompson. – Oxford : OUP. – 225 p. 11. *Jaffe A.* Introduction : The Sociolinguistics of Stance / A. Jaffe // Stance : Sociolinguistic Perspectives / Ed. by A. Jaffe. – Oxford : OUP. – P. 3–28. 12. *Kiesling S.F.* Style as stance / S. Kiesling // Stance : Sociolinguistic Perspectives / [ed. by A. Jaffe]. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – P. 171–194.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

13. Lawrence D. H. Collected Stories / D. H. Lawrence. – Campbell Publishers LTD., – 1994. – 1397 p.

*Шубко В.В., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

ЭПИСТЕМИЧЕСКАЯ Я-ПОЗИЦИЯ СУБЪЕКТА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ДИАЛОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ Д.Г. ЛОУРЕНСА

В статье рассматриваются принципы анализа эпистемической Я-позиции субъекта в коммуникативном пространстве. На основе анализа художественного дискурса сделан вывод о влиянии социальных категорий на актуализацию эпистемической позиции говорящего.

Ключевые слова: дискурс, позиционирование, позиция субъекта дискурсивной деятельности, эпистемическая позиция.

*Shubko V.V., PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

EPISTEMIC STANCE IN ARTISTIC DIALOG DISCOURSE OF D. H. LAWRENCE

This article focuses on the principles of the analysis of epistemic stance-taking in communicative space. The attention is paid to the role of social categories in the representation of epistemic modus in literary discourse.

Key words: discourse, stance, stance-taking, epistemic stance.